

- змінено закінчення у непрямих відмінках українських прізвищ
- (Бондар - Бондара замість Бондаря, Пилипів -Пилипіва замість Пилипова)
- упорядковано географічні назви, зокрема, назви міст тепер стали закінчуватись на **-ськ, -цьк**, а не на **-ське, -цьке** (Луганськ, Хмельницьк, а не Луганське, Хмельницьке);
- запроваджено нову термінологію в усіх галузях знань (калька з російської)
- (садовина – фрукти; родзинки – ізюм; Великий Віз – Велика Ведмедиця);
- змінено правопис іншомовних слів (теза – тезис; хемія – хімія; міністер – міністр);
- упорядковано наголоси (по'друга – подру'га ; душн'ий- д'ушний).

Реформа проти українського слова на цьому не завершилась, а продовжувала дає руйнувати те, що ще вціліло. Були створені спеціальні бригади, які переглядали словники й вилучали з них «націоналістичні» слова й терміни; українську лексику планово замінювали на російську (кав'ярня – кафе; митниця – таможня).

Наступні «вдосконалення» українського правопису відбулись у 1946р і 1960 рр., наслідком яких стало ще більше наближення української мови до російської .

Лише через три десятиліття, в добу національного відродження України, було опубліковано новий варіант правопису, головними досягненнями якого стало відновлення букви **Ґ** та кличного відмінка.

Нещодавно набув чинності найновіший український правопис. Редакція «Українського правопису» 2019 року повернула до життя деякі особливості «харківського» правопису, а також врахувала новітні мовні явища, поширені в різних сферах суспільного, наукового та культурного життя українців.

Література

1. Вакуленко С. В. 1933 ій рік в історії української мови: чинна норма та правописна практика (на прикладі редакційної політики газети «Комуніст») [Текст] / С. В. Вакуленко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 16-18. – С. 74-79.
2. Касьянов Г.В. Становлення політичного тоталітаризму в Україні у 1920-і – 30-і рр.: соціально-психологічний фон // Другий міжнар. конгрес українців: Док. і повідомл.: Історія. – Львів, 1994. – Ч. II. – С. 48-51.
3. Німчук В.В. Проблеми українського правопису ХХ - початку ХХІ ст. ст. / В. В. Німчук; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ: [б.в.], 2002. – 112, [2] с. : портр.
4. Хронологія духовного та фізичного нищення української нації // Розбудова держави.– 1995.– № 1.– С. 10-15.

УДК 821.161.2(71)-1.09

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕОРІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЛІТЕРАТУРІ ДІАСПОРИ

Ірина Накашидзе,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства
Дніпровського національного університету залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна*

Розглядаються теоретичні основи національної ідентичності та її риси у представників діаспори. Виділено, що однією з ознак та проявів національної ідентичності емігрантів є література.

Ключові слова: національна ідентичність, діаспора, літературна творчість.

The theoretical foundations of national identity and its features in representatives of the diaspora are considered. It is highlighted that one of the signs and manifestations of the national identity of emigrants is literature.

Keywords: national identity, diaspora, literary work.

Ідентичність – «сконструйовані за допомогою культури самосприйняття індивіда, самоусвідомлення власного існування як особистості у взаємозв'язку з іншими індивідами – членами культурної спільноти» [3., с. 282]. Ю. Шахно зазначає, що проблема ідентичності є антропологічною проблемою: «прагнення до ідентифікації, утвердження себе як частини певної єдності, традицій, реалізація себе як певної цілісності виділяють людину із світу речей» [8, с. 278].

Серед усіх типів ідентичностей «найважливішою й найповнішою» (Е. Сміт) є національна ідентичність. У вітчизняній історіографії (Я. Дашкевич, Н. Яковенко, Я. Грицак, Л. Нагорна) поняття національної ідентичності є ключовим при вивченні витоків української національної ідеї. «Чуття національної ідентичності стає могутнім засобом самовизначення й самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самотутньої культури» [7, с. 27].

За Е. Смітом, існує дві моделі національної ідентичності: західна та східна. Відповідно до західної моделі нації є культурними спільнотами, члени яких об'єднані історичною пам'яттю, міфами, символами і традиціями. «Навіть там, де держава дозволяє існувати новим іммігрантським спільнотам із властивою їм історичною культурою, минає кілька поколінь, перш ніж нащадків іммігрантів допустять (наскільки взагалі допускають) до кола «нації» та її історичної культури через національні інститути гуртування мас» [7, с. 21]. Східна (незахідна або етнічна) концепція є більш вузькою. Вона передбачає, що людина завжди залишається членом спільноти, у якій народилася, навіть за еміграції. «Одне слово, нація – це передусім спільнота людей, об'єднаних спільним походженням» [7, с. 21].

Національна ідентичність багатовимірна за своєю суттю. «Вона стосується таких понять, як обов'язок, зрада власної особистості, вірність батьківщині й моральним законам» [5, с. 20]. Це поняття має поєднувати два виміри: з одного боку, громадянський і територіальний, а з другого – етнічний і генеалогічний. Серед складових національної ідентичності виділяють і такі ознаки етнічної спільноти, як історія, фольклор, мова та література.

Проблема національної ідентичності особливо гостро постає в багатонаціональних державах, таких, як Канада. Б. Савчук зазначає: «для діаспори як маргінального прошарку українського етносу властива подвійна або й навіть потрійна етнічна самосвідомість, що формується внаслідок постійного проживання в іншоетнічному середовищі. Таким чином, вона постійно балансує на межі асиміляції та перебуває в стані одночасної ідентифікації себе з багатьма етносами» [4, с. 269]. Яр Славутич у ситуації подвійної ідентичності закликає вихідців з України та їхніх нащадків підкреслювати не лише своє походження, а й відданість батьківщині у самому визначенні своєї національності, наприклад канадські українці, американські українці, німецькі українці тощо [6, с. 295].

Ж. Янковська стверджує, що життя емігрантів за кордоном, процес їх ідентифікації, окрім історичного, етнографічно-етнологічного та інших аспектів, має ще, не менш важливий – чуттєво-емоційний: «з якої причини не відбувся б виїзд за кордони України, це завжди пов'язано з певними переживаннями прощання з рідною землею, близькими людьми, тим, що оточувало щодня і здавалося звичним» [9, с. 440], додамо, й туги за ними. Найкраще ностальгічні почуття переселенців відбиває словесними засобами художня література, передусім лірика. Саме у ліриці, на думку П. Іванишина, є можливість «попереднього художнього окреслення батьківщини (України) не лише як константи і сутності тут-буття (екзистенції), але й як еквівалента буття взагалі» [1].

Для багатьох представників діаспори одним із виявів своєї ідентичності стала літературна творчість. Її зміст розкривається через мистецтво слова в контексті національної ідентичності автора, читача, персонажа. «Письменники-емігранти, які в силу політичних обставин розірвали з батьківщиною, не втрачають в «екзилі» своєї етнопсихологічної тотожності» [2, с. 86], таким чином зберігаючи свій зв'язок з батьківщиною та національну ідентичність. Література дала змогу не лише зберегти свою ідентичність, «українськість», а й донести світу слово про Україну.

У літературознавстві теорія національної ідентичності є провідною методологічною ідеєю, що допомагає аналізувати художню літературу на глибоких смислових рівнях, що спрямовують дослідника на фундаментальні питання мистецької кодифікації національного буття, національної психології, а також на конкретні питання, пов'язані з осмисленням художньо-мовної майстерності, змісту та сенсу художнього твору тощо. Ця ідея є дуже актуальною на сьогодні і потребує подальшого дослідження як у теоретичному аспекті, так і безпосередньо втілення у художніх творах.

Література

1. Іванишин П. В. Батьківщина як фундаментальний спосіб буття людини в поезії Тараса Шевченка і вісниківців. URL: <http://dontsov-nic.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=400>.
2. Ігнатенко М., Астаф'єв О. Про лірику української еміграції «не ложними вустами». Слово і час. 1999. № 4–5. С. 8488.
3. Проскурова С. Дискурс національної ідентичності в українській та польській гуманітаристиці на зламі ХХ–ХХІ століть. Наукові записки. Серія: Історичні науки. 2009. Вип. 12. С. 281–287.
4. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 562 с.
5. Сірик А. Моральні аспекти української еміграційної поезії. Слово і час. 2004. № 2. С. 20–24.
6. Славутич Яр. Українська література в Канаді: Вибрані дослідження, статті й рецензії. Едмонтон: Славута, 1992. 336 с.
7. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.
8. Шахно Ю. Діаспора як осередок збереження національної ідентичності іммігранта. Діаспора як чинник утвердження України у міжнародній спільноті: Зб. матеріалів III Міжнародного конгресу. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. С. 277–281.
9. Янковська Ж. Мотиви ностальгії в українській художній літературі митців діаспори. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. Вип. 11. Острого: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2008. С. 440–447.

УДК 821.161.2.09(477.83-25)»1939/1941»

ЕКСПЕРИМЕНТ У ЗАШМОРГУ: ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ ЛЬВОВА 1939–1941 РР. ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Валентина Прокіп,

*кандидат філологічних наук, науковий співробітник
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*

Висвітлено літературно-мистецьке життя Львова періоду першої радянської окупації. На основі спогадів українських письменників (П. Панча, О. Тарнавського та ін.) окреслено найбільші зміни в ньому після анексії Західної України більшовиками.

Ключові слова: окупація, більшовизм, тоталітарний режим, Літературний клуб, Львівська організація Спілки радянських письменників України, Петро Панч, Остап Тарнавський, Олександр Корнійчук.